jal, on R. saavutanud head tagajärjed. Nõnda kuulub tema »Siluetid ja dekoratsioonid« eesti paremate novellikogude hulka. Mõlemaid eelkäivaid novellikogusid »Igaveses labürindis« ja »Üksinduse meeleolud« tuleb pidada eelharjutusteks »Siluettidele ja dekoratsioonidele«, milles on stiililiselt selgunud R.-u ja tema kangelaste terav üksinduse igatsus ning sobimatus inimestega ja tsivilisatsiooniga. Novellikogus »Hing ja Veri« katsub R. anda mõningaid realistlikke pilte sõjast, kuid sõja kõsmaar ning üksiku inimese kannatus sõja suure hammasratta vahel viib tema tagasi tema kangelaste anarhilise individualismi juurde. Tulemus on mingisugune unenäomäng, stiilide segu, mille all kannatab raamat. Realistlikku stiili otsides kirjutab R. kinolise juhtumusnovellide kogu »Kolm näokatet«, mille väärtus on väike. Esimene R.-u pikem teos on romaan »Minevik«. Selle romaani peategelane põgeneb inimeste keskelt põlismetsa loodusesse, nagu seda on teinud peaaegu kõik R.-u novellide kangelased. Ainelised mured ning kangelase saamatus praktilises elus hävitavad kangelase ja ta armastuse. Juba selles romaanis on ilmne R.-u inimese kujutamise ning sündmustiku loogilise arendamise nõrkus, millest R. senini veel täiesti pole vabanenud. Katse tungida reaalelule lähemale on läinud nurja R.-u endise impressionistliku stiili ning uue katsetatava realistliku meetodi segamise tõttu. Järgnev romaani eskiis »Hümnid Paanile« avab romaanide sarja »Kurgsoo« ja »Maa«, millist sarja tuleb pidada R.-u peateosteks. Seda sarja täiendavad ja toetavad üksikud novellid kogust »Neli juttu«, millest tuleb kõige paremaks pidada novelli »Viimne kevad«. Selles romaanide sarjas avab R. suurepärase Lõuna-Eesti looduse Tuulemäe, Haabjärve ja Kurgsooga. Maastiku mõttes on romaanisari asetatud väga hästi, see laseb arendada sündmust ning anda inimeste kujutust. Kuid R-u. sündmuste arendamise ning inimeste kujutamise nõrkus on põhjustanud selle, et romaani sarjast ei ole mitte saanud meie kirjanduse raudvara. Küll leidub sarjas rida huvitavaid tüüpe, keda R. on selgelt tabanud, nii Kurgsoo popside kui taluperemeeste hulgast,nagu Aida Juhan, Kriuka Kusta, Hõpõ-Jakob, Ilo-Liisa Värdi, Tsilga peremees jne., kuid kogu sarjal puudub laiaulatuslikum ideeline alus ning tugev kompositsiooniline keskkoht. Võitlus maa pärast ning töö, mis näib olevat seatud sarja jaluseks, ei ole mingis suunas mõtteliselt välja arendatud. Sellel õnnelikult ning hästi valitud maastikul elab kahte tõugu rahvast: ühed käsitavad maad viljakandva mullana, teised esteetilise objektina. Peategelane, kes köidab sarja üksikud osad, on tuntud R-.u kangelane, kes põgeneb loodusse. Et peakangelane kunstnik Dreverk kuulub esteetide hulka, siis jääb romaanisarja huvitavam külg varju ning kahjustab kogu sarja. Kõige tugevamaks ja stiililiselt ühtlasemaks romaaniks Tuulemäe-sarjas on romaan »Kurgsoo«. Nõrgem nimetatud sarja romaanidest on romaan »Üksindus«, milles kujutatakse äkki rikka päranduse saanud eluvõõra noormehe seiklusi, mis lõpevad põgenemisega üksindusse. – R. on abielus näitlejanna Elli Põder-R.-uga (sünd. 12. VII 1892 Sindis villavabriku rentniku tütrena), kes on menuga esinenud »Vanemuise» laval.

Isikl. j. m. saadud andmed. *H. V.*

ROSEN, Carl, parun v., Liivimaa maanõunik XVIII sajandi teisel veerandil. Tema nimega on ühenduses tähtis dokument Liivimaa agraarõiguse ajaloost XVIII sajandil — n. n. »Roseni deklaratsioon«, mille R. alla kirjutas resideeriva maanõunikuna 30. XI 1739. a. See oli rüütelkonna ametlik vastus Vene justiitskolleegiumi järelepärimises esitatud küsimustele talupoja ja mõisniku vaheliste õiguslikkude suhete kohta Liivimaal. Deklaratsioonis märgitakse: 1) Liivimaa talupoeg on täiesti oma mõisahärra pärisori, kelle kohta kõrgem kohtuvõim on aja jooksul rüütelkonna poolt antud »kõrgele kroonule«, kuna aga kodukari-õigus talupoegade kohta on jäänud täies ulatuses mõisnikele; 2) mõisnikule kuulub ka piiramatu omandusõigus kogu talupoegade vara kohta; tegelikult aga jätvat mõisnikud talupoegade omasoetatud vara viimastele kasutada »virkuse ergutamiseks«, leppides ise ainult andamite ja teoorjuse saamisega; 3) talupoegade andamite ja teoorjuse suurus on täiesti mõisnikkude endi määrata. Liivimaa XVIII a. s. agraarõiguslikkude allikate hõreduse juures omab see deklaratsioon, mis on leidnud hilisemas ajaloo-kirjanduses elavat käsitlemist, suurt ajaloolist väärtust. Mõned balti-saksa ajaloolased on Liivimaa agraarolude käsitlemisel püüdnud kujutada seda deklaratsiooni »lohaka« ja »tähtsusetu kantseleitööna«, mis ei omavat ajaloolise põhiallika väärtust (Bruiningk, v. Transehe-Roseneck), kusjuures sellele vastamisi seatakse Budberg-Schrader'i (vt. J. G. v. Budberg) maaseaduse-eelnõu, mis esitab deklaratsioonist erinevaid õiguslikke norme. Seevastu on riigisakslastest Liivimaa ajaloo uurijad (Loening, Agthe), rõhutades eriti selle rüütelkonna esinduse dokumendi ametlikku iseloomu, püüdnud tõestada, et temas fikseeritud talurahva õiguslik seisund vastab kaasaegsele tõelikkusele. Viimast seisukohta on uuemal ajal püüdnud põhjendada J. Vigrabs Läti haridusministeeriumi kuukirjas, kus vastupidiseid seisukohti on kaitsnud Bruiningk ja Arbusow.